

РЕЦЕНЗІЇ

Тетяна Коломоєць

докторка юридичних наук, професорка,
членкиня-кореспондентка НАПрН України,
заслужена юристка України,
деканеса юридичного факультету
Запорізького національного університету
(Запоріжжя, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1101-8073>
Scopus ID: 57217226780
T_deputy@ukr.net

ФОРМА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ДОСВІД МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ*

Монографія Валерія Колпакова “Морфологія адміністративного права: концепція форми галузі”¹ з’являється в момент, коли українська адміністративно-правова наука переживає одночасно два процеси – переосмислення власної доктринальної ідентичності та інтенсивного зближення зі стандартами європейського публічного права. Саме на перетині цих двох векторів розгортається дослідницька програма рецензованої монографії, яка пропонує не черговий системний опис галузі, а цілісну зміну дослідницької оптики: перехід від традиційних категорій предмета, методу і системи до морфологічного аналізу публічно-правової форми через конфігурації інваріантів, їхніх носіїв та рівнів правового буття.

Методологічне ядро праці становить тріада “інваріант – носій – рівень”, що уможливорює описувати адміністративне право не як набір розрізнених приписів, а як багаторівневу структуру стійких форм. Автор виокремлює п’ять рівнів правового буття – нормативний, інституційний, процедурний, доктринальний та аксіологічний, – у межах яких один і той самий інваріант набуває різних форм закріплення, організації та реалізації. Ця координатна система є принципово відмінною від нормативістського редукціонізму, оскільки вона утримує право як ціле, простежуючи, як принцип перетікає у норму, норма набуває інституційних і процедурних носіїв, а носії відтворюються у практиці.

Теоретичне підґрунтя для такої п’ятирівневої реконструкції автор знаходить, зокрема, у роботах Åke Frändberg, який трактує правопорядок як

* Рецензія на монографію В. Колпакова “Морфологія адміністративного права: концепція форми галузі”.

¹ В. Колпаков, *Морфологія адміністративного права: концепція форми галузі* (Юрінком Інтер 2026) 760.

“ієрархію п’яти рівнів”, де перехід від принципу до норми і від норми до рішення є нерозривним².

Стабілізований перелік інваріантів публічно-правової форми є одним із найвагоміших концептуальних результатів монографії. Правова визначеність, належна адміністративна процедура, публічна підзвітність, участь, пропорційність, ефективні засоби правового захисту та інституційна стабільність – цей перелік не є абстрактним каталогом цінностей: кожен із названих інваріантів послідовно реконструюється на всіх рівнях правового буття і перевіряється через тести валідності, що принципово відрізняє морфологічний підхід від декларативних посилань на принципи. Завдяки цьому інваріанти виконують операційну функцію – вони стають критеріями діагностики дефектів форми і маршрутами їх корекції.

Архітектонічним рішенням, що робить монографію методологічно самодостатньою, є двошарова побудова аналізу. Шар I – канонічний виклад – фіксує усталені смисли, нормативні контури та системні зв’язки кожного інституту, стабілізуючи мовну й телеологічну рамку для подальшого дослідження. Шар II – морфологічна експлікація – переводить той самий матеріал у систему координат “інваріант ↔ носій @ рівень”, застосовує внутрішні й зовнішні тести валідності, формує карту ризиків і визначає мінімальний набір умов валідності форми. Взаємодія шарів є не механічною послідовністю, а динамічним зворотним зв’язком: морфологічна експлікація виявляє зони, де канонічний виклад виявився надто загальним, і спонукає повернутися до уточнення дефінітивних меж, тоді як канонічний рівень забезпечує від довільних морфологічних побудов, що не мають опори в тексті норм і в інституційній реальності. Така архітектоніка надає монографії рис мережевої структури, де окремі розділи зв’язані повторюваними морфологічними елементами, що робить висновки відтворюваними й придатними для порівняння.

Порівняльно-правова перспектива виконує в монографії не ілюстративну, а верифікаційну функцію, що є суттєвою теоретичною перевагою праці. Автор послідовно демонструє, що різні правопорядки “висувають уперед” різні рівні, не скасовуючи самої багаторівневості. У Федеративній Республіці Німеччина системоутворювальним є процедурний контур і судовий контроль, де адміністративна дія набуває форми через стандартизовану процедуру та адміністративне судочинство³. У Французькій Республіці кодифікований масив адміністративної юстиції та відпрацьована практикою Державної ради логіка принципів демонструють, як доктри-

² Å Frändberg, ‘The Legal Order: Morphological Levels’, In: *The Legal Order: Studies in the Foundations of Juridical Thinking* (Springer 2018) 29–68 https://doi.org/10.1007/978-3-319-78858-6_2.

³ Hartmut Maurer, *Christian Waldhoff, Allgemeines Verwaltungsrecht* (C. H. Beck 2024) 31–60 <https://doi.org/10.17104/9783406815973>.

нально-аксіологічні інваріанти “прошивають” нормативний і практичний рівні⁴. У Сполучених Штатах Америки право адміністративних агенцій концептуально організоване навколо процедур rulemaking і adjudication та стандартів судового перегляду, що робить особливо видимими процедурний і правозастосовний рівні⁵. У Республіці Польща кодифікована адміністративна процедура та розвинена система адміністративного судочинства виводять на перший план процедурні гарантії, межі дискреції та стандарти обґрунтування⁶.

Інтегративна сила цього порівняльного аналізу полягає в тому, що він дає змогу виявляти функціонально еквівалентні конфігурації носіїв інваріантів у різних правопорядках, не вдаючись до поверхневих запозичень і не абсолютизуючи жодної з національних моделей. Автор коректно демонструє, що навіть за схожості інструментів інваріанти можуть реалізовуватися по-різному залежно від історичного, інституційного та культурного контексту, – і саме в цьому чесному обліку відмінності, а не в її замовчуванні, виявляється наукова зрілість компаративного виміру монографії.

Практична проекція результатів праці не менш значуща, ніж її теоретична архітектоніка. Карта ризиків для публічного адміністрування – один із ключових вихідних продуктів морфологічної експлікації – дає змогу побачити, у яких саме вузлах руйнується інваріант належної процедури, де зникає реальна можливість участі і яким чином нівелюється ефективність судового або адміністративного контролю. У поєднанні з мінімальним набором умов валідності такої інструментарій дає орієнтири для законодавця, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та адміністративних судів, надаючи монографії статусу не лише теоретичної праці, а й інтелектуальної рамки для розроблення реформ у сфері адміністративної процедури, нагляду, підзвітності та захисту прав. Карта конфігурацій, профіль інтенсивності носіїв, карта ризиків і набір корекцій можуть бути використані як аналітичний чек-лист для оцінки законопроектів, інституційних змін або судових підходів до тлумачення норм.

Монографія “Морфологія адміністративного права: концепція форми галузі” є першою в Україні спробою представити галузь у морфологічному вимірі з одночасною орієнтацією на потреби теорії і правозастосовної практики. Праця формує новий напрям вітчизняної доктрини, органічно вписує українське адміністративне право в сучасний європейський науковий дискурс і водночас пропонує йому оригінальний концептуальний внесок – ме-

⁴ J Bell, F Lichère, *Contemporary French Administrative Law* (Cambridge University Press 2022) <https://doi.org/10.1017/9781009057127>.

⁵ R R Kelso, ‘United States Standards of Review versus the International Standard of Proportionality: Convergence and Symmetry’ [2013] 39(2) *Ohio Northern University Law Review* 455–504.

⁶ J Zimmermann, *Prawo administracyjne* (9th ed., Wolters Kluwer Polska 2020) 50–57.

тодологію, що поєднує структурну строгість із чутливістю до варіативності форм і відкритістю до компаративної верифікації. Монографія В. Колпакова, безумовно, заслуговує на широке використання в науковому та освітньому процесі й може бути рекомендована всім, хто займається теорією і практикою публічного адміністрування, нормопроекуванням та судовим контролем у сфері адміністративного права.

Колпаков В. К. Морфологія адміністративного права: концепція форми галузі : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2026. 756 с.

У монографії запропоновано й послідовно обґрунтовано концепцію форми адміністративного права. Вона подана як методологія аналізу правової форми через три зрозумілі опори – інваріанти, носії та рівні, що дає змогу не просто перелічувати елементи галузі, а показувати, як вони пов'язані між собою, що саме забезпечує їхню стійкість і за яких умов вони змінюються у правозастосуванні.

У центрі уваги перебувають норми, інституції, процедури, правові статуси, адміністративні зобов'язання та адміністративні акти, а також їхні взаємозв'язки в реальних режимах публічного адміністрування. Послідовно висвітлюються переходи від принципів до норм, процедур, рішень та їх перегляду з орієнтацією на практичну перевірюваність аргументації.

Представлено відтворюваний протокол морфологічного аналізу з внутрішніми тестами правової визначеності, пропорційності, недискримінації та якості мотивування і з зовнішньою компаративною перевіркою на матеріалі правопорядків Німеччини, Франції, Сполучених Штатів Америки та Польщі.

Морфологічні профілі форми показано як інструмент систематизації доктрини, вдосконалення законодавчої техніки й оптимізації інституційних конфігурацій, а також як засіб підвищення якості адміністративних рішень через чіткі критерії проєкування, перевірки та корекції.

Авторське бачення узгоджується з принципами верховенства права і належного врядування у їхній нормативній формалізації та операційному окресленні в орієнтирах програми SIGMA «Організації економічного співробітництва та розвитку» (ОЕСД), а також із доктриною правової визначеності й легітимних очікувань, тестом пропорційності та процесуальними гарантіями участі й перегляду, що стабільно відтворюються у практиці Європейського суду з прав людини та в праві Європейського Союзу.

У підсумку монографія пропонує цілісну модель, яка поєднує канонічну точність викладу з пояснювальною силою морфологічного аналізу і забезпечує практичну перевірюваність висновків у доктрині та правозастосуванні.

